

לבעינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקעה

ה' באלול תשפ"ו
פרשת "כי תצא"

הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה

שיבה לעצמיות – שיחה לחודש אלול

הפסוק³: "מוֹצֵיא אֲסִירִים בַּפִּשְׁרוֹת" מסביר
המדרש:⁴ "בכי ושירות. מאן דבעי אומר
שירה, ומאן דלא בעי – בכי".

"דָּם וְאֵשׁ וְהִימָרוֹת עָשָׂו"

לפני ארבעים וארבע שנים
וחודשיים בערך, בכ' בסיוון
תשמ"ב, יצאנו לקרב
'סולטן יעקוב',
שהתרחש למרגלות
הכפר בבקעת
הלבנון הנושא את
שם זה. גדוד 362 של
חיל השריון, גדוד
'ישיבות ההסדר' היחיד
שהיה אז, קיבץ לתוכו את
תלמידי שיעור ה' ממספר 'ישיבות הסדר' –
ישיבת 'הכותל', ישיבת 'כרם ביבנה' וישיבת
שעלבים.
גדוד זה, הגדוד שלנו, נכנס למארב אימתני
שהוטמן בידי כוחות שמנו פי כמה מאיתנו

"עֵינֵינוּ בְּמַר בִּוְכָה וְלֵב שִׂמְחָה"

"בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַטּוֹב וְהַמְּטִיב". הבוקר ברכת
את ברכה זו בשם ומלכות ובבכי גדול, כאשר
נודעה לי הבשורה שעצמותיו של הקדוש
יהודה כץ הי"ד הובאו לישראל. את ברכה זו

מברכים כידוע כאשר

מתבשרים בבשורה טובה,

אולם ההלכה מלמדת

אותנו שיש מצבים

שגם בוכים בהם וגם

שמחים, גם מברכים

'הטוב והמטיב' וגם

'דיין האמת'. כך נפסק

להלכה בנוגע לאדם

שמת והשאיר ירושה, שעל

יורשיו לברך 'ברוך דיין האמת' על

פטירתו ו'הטוב המטיב' על ירושתו¹.

זהו אחד מסודותיו של עם ישראל, שבכי

ודמעות גיל שוכנים בו בערבוביה, כעין

האמור²: "הַזֵּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ". את

בחודש אלול

אנו שומעים בחדרי לבנו

קול פנימי הקורא לנו לחזור

לטבע האלוקי שלנו

³ שם, פרק סח, פסוק ז

⁴ בראשית רבה, פרשה סח, אות ד

¹ שולחן ערוך, אורח חיים, סימן רכג, סעיף ב

² תהלים, פרק קכו, פסוק ה

בהן משך שעות ארוכות. מזה קרוב לאלפיים שנה, מאז ימי לוחמי בר כוכבא (שכידוע היו תלמידי רבי עקיבא), דומני שלא היה כדבר הזה בתולדות עם ישראל!

יהודה גדל ברמת גן, כשכיפה סרוגה לראשו, למד בתיכון הרא”ה הרמת-גני ולאחריו עבר לשיבת ההסדר ‘כרם ביבנה’, ושם המשיך עד שיעור ה’ שבו עלה לשיבה של מעלה. הוא היה (לראשונה אני מעז לדבר עליו בלשון עבר) בחור חכם מאוד. יהודה היה עילוי וצנוע. הוא למד בחברותא עם הרב חיים יעקב גולדויכט זצ”ל, ראש ישיבת ‘כרם ביבנה’, שהיה מגדולי ראשי הישיבות ומתלמידי ה’חזון איש’, והכין עימו את השיעור הכללי שהרב היה מוסר כל שבוע. הוא צמח והיה למופת של תלמיד חכם מדור הגאולה - עילוי, למדן, צנוע, בעל מידות תרומיות, עדין נפש, בבחינת **”עֲדִינוּ הָעֶצְנִי”**⁶, ועם זה טנקיסט, ללא פגיעה ביראת השמיים שלו. תמיד היה ניתן לראותו עם גמרא בידו, וכשלחם בתוך הטנק בימי החמים של שלהי חודש סיוון בבקעת הלבנון הוא היה עטור בתפילין, בבחינת **”פְּאֶרֶךְ חֲבוּשׁ עָלָיו”**⁷.

כעת עצמותיו מושבות ארצה, ואני סבור שזהו סימן עצום לגדלותה המוסרית של מדינת ישראל, יסוד כיסא ה’ בעולם⁸. אין עוד תופעה כזו בקרב אומת שמדינה מתאמצת להשיב הביתה את נעדריה גם לאחר ארבעים וארבע שנים. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ומי כמדינת ישראל ראשית צמיחת גאולתנו, המדינה היחידה שנושאת את שם ה’ בעולם!

בעוד עשרים וחמישה ימים נתפלל בראש השנה שתתגלה מלכות ה’ במדינת ישראל,

והיו מבוצרים היטב בהרים שהיו סביבנו⁵. התפתח קרב קשה מאוד, שייתכן שהיה הקרב המורכב ביותר בתולדות מדינת ישראל. מהגדוד, שמנה כמעט שלושים טנקים בשעת הכניסה לקרב, נותרו בתום הקרב רק שמונה טנקים שהיו מסוגלים לנסוע על זחליהם בכוחות עצמם. ביניהם היה, בחסדי שמיים, גם הטנק שלי ששרד את התופת כשהוא מוכה, חבול, ומלא פגיעות ורסיסים. הקב”ה החליט שאני וצוות הטנק שלי ניצל מקרב הבלהות.

”לְקָדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה”

חברי הטוב, יהודה כץ הי”ד - שעימו למדתי הרבה ודיברתי הרבה, ולבסוף גם לחמנו יחד - היה תותחן בטנק של סגן מפקד פלוגה ו’ שספג פגיעה ישירה בצריח. כתוצאה מפגיעה זו הסמ”פ זוהר סלמון הי”ד נהרג במקום, טען הקשר אפרים וייל משעלבים נפגע וחילץ את עצמו, והנהג יהודה קפלן המשיך לנסוע. יהודה כץ הי”ד נותר לשבת בעמדת התותחן כשהוא פצוע ומדמם, ולא זכה כנראה להישאר בין החיים.

אביו ניצל השואה, יוסף כץ ז”ל, האמין כל ימיו שיהודה חי ולחם רבות לשובו. על כך הוא כתב את הספר **”אֵיכָה?”**, המגולל את מאמצי המשפחה להחזרתו.

הטנקים שבהם לחמנו היו מדגם M48, טנקים ישנים וקטנים מאוד מסוג פטון, שהם בשירות מזמן מלחמת העולם. היה זה בימי הקיץ, שבבקעת הלבנון שורר בהם חום עז, ובתוך הטנק היה חם שבעתיים. בימים ההם לא היו מזגנים בתוך הטנק, ואנו היינו לבושים בסרבל נומקס של טנקיסטים, שעליו שכפ”ץ ורובה M16 קצר כנהוג בחיל השריון. על הציוד המסורבל והחם הזה הוסיף יהודה כץ את התפילין, שהיה עטור

⁵ מקום זה זכה לכינוי ‘המיתלה הקטן’, על שמו של ‘מעבר המיתלה’ שבסיני.

⁶ שמואל ב, פרק כג, פסוק ח. עיין מועד קטן, דף טז, עמוד ב: **”הוא עֲדִינוּ הָעֶצְנִי”** - כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ.

⁷ יחזקאל, פרק כד, פסוק יז. עיין מועד קטן, דף טו, עמוד א ועוד.

⁸ עיין אורות, אורות ישראל, פרק ה, אות ז

של עולם, שלך הוא! שנאמר¹⁶: 'שׁוּבֵנוּ אֵלֵינוּ
יִשְׁעֵנוּ, לִכְךָ נֹאמַר¹⁷: 'הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ
וְנִשְׁוֹבָה”.

במסכת פסחים נחלקו האמוראים רב
ושמואל האם 'עֲלָאָה גָבֵר' או 'תַּתָּאָה גָבֵר'.
כלומר: האם כאשר מערים דבר חם על גבי
דבר קר מלמעלה למטה תולים שהעליון הוא
הוא גובר ומבליע את טעמו בתחתון או
שהתחתון הוא הגובר? בצעירותי שמעתי
ממו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א באחד
משיעוריו ב'כולל' שמחלוקת זו רומזת על
הוויכוח השמימי הנזכר. להלכה נפסק
ש'תַּתָּאָה גָבֵר' ועל כן הוכרע כדבריה של
כנסת ש"הַשִּׁיבֵנוּ ה' אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה". אמנם,
הלומד את הסוגייה ואת הפוסקים בסימנים
צא ו-קה ב'יורה דעה', נוכח שעם זאת ישנה
איזו השפעה הדדית וריאקציה בנקודת
המפגש שבין הגורמים, משום ש"אדמיקר
ליה בלע". היינו: במפגש שבין שמיים וארץ
מתרחש תהליך רוחני.

לפני עשרות שנים הפנה אותי המקובל
הגדול הרב יוסף זוסמן זצ"ל, בכיר תלמידיו
של הרב חרל"פ זצ"ל ועורך ספרו 'מעני
הישועה', לדברי הרד"ק בישיבתו על הפסוק
האומר על הקב"ה¹⁸: "וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ
וַיִּשְׁתַּחֲוֶה כִּי אֵין מַפְגִּיעַ וַתִּשָּׁע לוֹ זִרְעוֹ
וַיִּצְדָּקְתוּ הֵיא סְמִכְתָּהוּ". הרד"ק בדבריו על
פסוק מיישב את המקורות בפסוקים ובדברי
חז"ל העוסקים בשאלה אם הגאולה תלויה
לתשובה או להפך, הסוגייה שמתווכחים
עליה עליונים ותחתונים, גם בפמליא של
מעלה. הוא מבאר שעם ישראל יחזור
בתשובה טיפין-טיפין, אך רוב העם יחזור

כלשון הפסוק: "יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן
לְדֹר וָדֹר הִלְלוּ יְהוָה"⁹ - המילה 'ציון' עולה
בגימטרייה 'יוסף'¹⁰ ומדינת ישראל היא
גילוי של משיח בן יוסף¹¹. הנביא ישעיהו
מצביע על המקום שבו תופיע מלכות ה'¹²:
”וְחִפְרָה הַלְבֵנָה וּבִשְׁתֵּי הַחֲמָה כִּי מֶלֶךְ ה'
צָבָאוֹת בָּהֶר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם” - באמצעות
פועליה של הציונות נבנית ירושלים, מקום
משכנו של הקב"ה. ואכן, עינינו רואות את
ירושלים נבנית כה רבות תחת ידיה של
מדינת ישראל.

”שׁוּבֵנוּ אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה”

יהודה הי"ד חזר אלינו כעת ויובא בקרוב
לקבר ישראל. ברכת 'הטוב והמטיב'
שבברכת המזון תוקנה כאשר הרוגי ביתר
ניתנו לקבורה לאחר חמש עשרה שנה, שבהן
לא הסריחו¹³.

יהודה הי"ד חזר אלינו לאחר ארבעים וארבע
שנה, ועם ישראל חזר לארצו לאחר קרוב
לאלפיים שנה. דומה כי יש קשר עמוק בין
הדברים.

המדרש מתאר ויכוח הקיים מקדמת דנא בין
הקב"ה לכנסת ישראל - כנסת ישראל
דורשת שהקב"ה ישיבנו אליו, ואילו ריבונו
של עולם טוען שעלינו לשוב בראשונה¹⁴:
”אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא:
ריבונו של עולם, שלך הוא! השיבנו! אמר
להם: שלכם הוא! שנאמר¹⁵: 'שׁוּבֵנוּ אֵלֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה'
ה' צָבָאוֹת וְאָשׁוּב אֵלֵיכֶם. אמרה לפניו ריבונו

⁹ תהלים, פרק קמו, פסוק י

¹⁰ עיין קול התור, פרק ב, אות טו

¹¹ עיין שם, סוף פרק א: "כל הפעולות של קבוץ גלויות בארץ
ישראל בכלל ובירושלם בפרט, וכל פעולה כללית ופרטית
בכל צעד ושעל של הכלל והפרט, תלויה בקיומו ובהצלחתו
של משיח בן יוסף".

¹² ישעיהו, פרק כד, פסוק כג

¹³ עיין ברכות, דף מח, עמוד ב: "הטוב והמטיב" ביבנה
תקנוה, כנגד הרוגי ביתר. דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו
הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה 'הטוב והמטיב': 'הטוב' -
שלא הסריחו, 'המטיב' - שניתנו לקבורה.

¹⁴ איכה רבה, פרשה ה, אות כא

¹⁵ זכריה, פרק א, פסוק ג

¹⁶ תהלים, פרק פה, פסוק ה

¹⁷ איכה, פרק ה, פסוק כא

¹⁸ ישעיהו, פרק נט, פסוק טז

בתשובה רק כשיראו את הניסים הגדולים של מלחמת גוג ומגוג¹⁹.

”תִּתְקַן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדִי”

אחד מספריו המרכזיים של הרב זצ”ל הוא ‘אורות התשובה’, שעליו אמר בעצמו: “את ‘אורות התשובה’ צריכים ללמוד בלי גבול”. זכינו שכיום ‘התורה הגואלת’ פרה ורבה כמעין המתגבר, וכבר קיימות לספר זה מהדורות רבות ואף מבוארות. במשך חודש אלול נעסוק מעט בשיחות בימי שלישי בספר זה, ואני ממליץ מאוד לעסוק בלימודו בחודש אלול.

באחת הפסקאות שבספר זה מבאר הרב זצ”ל רעיון עמוק מאוד, שיסודו בדברי הרמח”ל בספרו ‘קל”ח פתחי חכמה’²⁰: **”מהלך כל היש הוא בנוי על יסוד התשובה”**. מהלך העולם איננו מתבסס על גחמותיו של נשיא ארצות הברית, אלא המהלך הפנימי שמתרחש בתוכיות העולם כל העת הוא מהלך התשובה. מהלך זה נוגע באופן פרטי לכל אחד ואחד מאיתנו, והוא גם מהלך כללי המקדם את העולם כולו – **”התשובה הכללית שהיא עילוי העולם ותיקונו”**²¹. על כך אנו מתפללים בכל יום שלוש פעמים **”לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׁדִי”**.

התשובה הפרטית היא כאשר כל אחד מאיתנו יחליט להתפלל קצת יותר טוב, להגיע לסדר דקה מוקדם יותר, לדבר יפה יותר אל חברינו, לדבר יותר בכבוד, לנשותינו, לדבר להורינו הרבה יותר בכבוד, לדבר טוב יותר עם ילדינו, לדבר עם הסביבה, לדבר עם החברה, לדבר עם

המדינה. כל הפעולות הללו נראות כנוגעות רק לעולם הפרט, אך מלמדנו הרב זצ”ל שכל פעולה שלנו מסובבת את עולם כולו. פעולותינו הן המפעילות את ה‘בובות’ הנדמות כמנהלות את העולם – את נשיא ארצות הברית ואת ראש הממשלה וכן הלאה. כל אחד מאיתנו היושב ספון בבית המדרש ומשתדל לשוב מעט בתשובה משנה את כל מערכות העולם.

”קול אמר קרא”

כאשר הרב צבי יהודה זצ”ל היה מלמד את ‘אורות התשובה’ בחודש אלול הוא היה מתחיל אותו מפרק יג העוסק בתשובה הכללית, ושם כותב הרב זצ”ל²²: **”המוסר הפנימי צועק הוא בקרבו של אדם: בן אדם, שובה מעונותיך!”**. קול זה קורא בליבו של אדם במשך כל השנה, ובפרט בימי אלול. **”לפעמים הצעקה כל כך הומה היא עד שהיא מערבת את כל ההרמוניה של החיים”**. רשמיה של קריאה זו עלולים לזעזע את כל יסודות מציאותנו הפרטית, כפי שמתרחש בחודש אלול בקרב כל אחד מאיתנו. בחודש אלול אנו שומעים בחדרי לבנו קול פנימי הקורא לנו לשוב ולהיטיב את דרכינו. הוא קורא לנו לחזור לטבע האלוקי שלנו, גם אם דומה לנו שדרך התשובה נסתמה לפנינו, כפי שיהודה כץ הי”ד חזר למקומו הטבעי ברגבי אדמת הארץ למרות שהיה נדמה שאין לכך כל סיכוי. זוהי קריאה פנימית הדורשת מאיתנו מחשבה ושימת לב.

הקב”ה קרא לנו בקריאה גדולה, כפי שנאמר ליונה²³: **”מֶה לָּךְ נִרְדָּם קוֹם קְרֹא אֶל אֱלֹקֶיךָ”**. הקב”ה זעק אלינו בשמיני עצרת תשפ”ד, זעקה שטלטלה את כל עולמנו. הוא השתמש בבחירתם הרעה של הרשעים השפלים, הרוצחים, פראי אדם, חיות טרף,

¹⁹ זו לשונו: “ואפשר לתרץ הפסוקים, כי רוב ישראל ישובו בתשובה אחר שיראו סימני הגאולה... כי לא ישובו בתשובה עד שיראו תחילת הישועה, ועדיין יהיו בהם פושעים ומורדים ויצאו מהגלות בכלל רוב ישראל השבים בתשובה ויכלו בדרך שלא יבאו לארץ ישראל... כלל ישראל שלא ישובו בתשובה שלמה ולא יפגעו לאל בלב נכון עד שיראו סימני הגאולה”.

²⁰ אורות התשובה, פרק יא, אות ד

²¹ שם, פרק ד, אות ג

²² אורות התשובה, פרק יג, אות ח

²³ יונה, פרק א, פסוק ו

